Милена Накова (Благоевград, България)

СЛОВООБРАЗУВАТЕЛНАТА КАТЕГОРИЯ *NOMINA DEMINUTIVA ET MELIORATIVA* В БЪЛГАРСКИ РЪКОПИСИ ОТ XIV ВЕК*

На словообразувателните процеси при съществителните имена в паметниците от среднобългарския период е отделено твърде малко място в лингвистичната литература. Изследвани са преди всичко формациите с девербална основа (Мострова 2015), а в по-малка степен – абстрактната деадективна лексика (Ковачева 1980), сложните думи (Спасова 1999), десубстантивните имена на вършители на действия (Накова 2016), народностно-жителските названия (Перчеклийски, Накова 2016) и префиксните образувания (Накова 2017). Анализът им показва, че в словообразувателно отношение е налице приемственост между старата традиция и книжовния език от среднобългарския период, въпреки че се наблюдават и някои нови явления.

Предмет на анализ в настоящата статия са деминутивните названия в среднобългарски ръкописи от XIV в. – въпрос, който не е разглеждан специално. Целта е да се направи словообразувателна характеристика на образуванията от категорията *Nomina deminutiva et meliorativa*, обединена с подкатегорията *Имена на малки и млади същества и същности*, като те бъдат сравнени с думите от същата категория, засвидетелствани в лексикалния корпус на класическите старобългарски паметници от IX–XI в. (Перчеклийски 2011).

Материалът е ексцерпиран от осем среднобългарски ръкописа от XIV в. (по дигитални копия или по техни издания), а именно: 1) *Врачанско изборно евангелие* (по-нататък *ВЕ*); 2) *Иван-Александрово (Лондонско) четириевангелие* (*ЛЕ*); 3) *Софийски псалтир*, или *Песнивец на цар Иван-Александър* (*Пес*); 4) *Сборник от жития и слова* (*СЖС*); 5) *Бдински сборник* (*БС*); 6) *Скитски патерик* – редакция от XIV в. (*П*); 7) *Лесновски паренесис* (*ЛП*); 8) *Манасиева хроника* (*Ман*). Както се вижда, избраните писмени памет-

* Статията се основава на доклад, представен от автора на Международната научна конференция „Нему да бъде слава, чест и почит“, посветена на 1150-годишнината от Успението на Константин-Кирил Философ, 13–15 февруари 2019 г., София.

ници са разнообразни по тематика и жанр – сред тях има богослужебни, агиографски, повествователни, учителни и историографски произведения. Някои от тях, като например *Бдинският сборник*[1] и *Манасиевата хроника*[2], са създадени през XIV в., други са преписани през XIV в., но преводът им възхожда към Кирило-Методиевите[3] или по-късни[4] преводи, редактирани през последващите столетия.

Някои от използваните ръкописи, като *Лондонското четириевангелие*, *Софийския псалтир* и *Манасиевата хроника*, са част от т.нар. царска библиотека на Иван-Александър и „носят белезите на луксозна царска поръчка“ (Гагова 2008: 507). По езикови особености част от източниците (*Лондонското евангелие*, *Манасиевата хроника*, *Сборникът с жития и слова* и *Софийският псалтир*) са представители на търновския тип средновековни паметници, а други (*Врачанското евангелие*, *Лесновският паренесис*, *Бдинският сборник* и *Скитският патерик*) са от нетърновски тип.

Смятам, че използваните в настоящото изследване ръкописи би могло да се приемат до известна степен като своеобразна представителна извадка на книжовния език от предевтимиевския период, свързан с литературния

---

[1] *Бдинският сборник* от 1360 г., създаден по поръка на царица Ана – съпругата на цар Иван-Страцимир (Йовчева, Милтенова 2008: 567), е забележителен представител на поучителната литература от XIV в. Той съдържа жития на жени светици и мъченици и похвали за тях и е един от най-важните датирани паметници за историята и културата на Бдинското царство през втората половина на XIV в.

[2] Един от най-ярките представители на историографската преводна книжнина от XIV в.

[3] Такива са *Врачанското изборно евангелие* и *Иван-Александровото четириевангелие*. Въпреки че в среднобългарския период нов превод на евангелията няма, в текстовете, които са преписвани по това време, са внесени редакционни промени, отразяващи нови езикови явления (Иванова-Мирчева 1987: 286; Чолова 2007: 132–133). Например в старобългарския език наставката -(ь)кѧ (в това число и нейните палатализирани фонетични варианти -нцѧ и -ьцѧ) не е характерна за образуването на народностни и жителски имена от женски род. Тя обаче се появява в *Лондонското четириевангелие* (вж. Перчеклийски, Накова 2016: 112), в което е представен основно Кирило-Методиевият евангелски превод от втората половина на IX в., но „може да се види и началото на ревизията на евангелския текст на базата на византийския текст…“ (Алберти, Гардзанити 2017: 708–709). *Врачанското евангелие* пък носи следи от руско правописно и езиково влияние (Цонев 1914: 5–7), като това са едни от първите сведения за влияние на руската върху българската книжнина. Същевременно с това обаче ръкописът притежава и доста интересни езикови черти, навлезли от говоримия български език (Мирчев 1978: 18; Иванова-Мирчева 1987: 293; Цонев 1984: 181). Текстът на *Софийския псалтир* също следва архаичната старобългарска версия на *Псалтира*.

[4] Така *Лесновският паренесис*, който представя жанра на *учителната литература*, отразява втория български превод (от XIII в.) на съчинението (Славова 2003). В ръкописа се откриват важни особености от говоримия български език от това време (Харалампиев 2001: 18). *Скитският патерик*, представител на добилите популярност по това време *патерични разкази* и *поучения*, принадлежи към Охридската група преписи на *Скитския патерик*, представящи различни редакции на текста и показващи в голяма степен посоката и резултатите от редакторската дейност върху първоначалния текст (Петков 2006: 121).

и културен подем от времето на цар Иван-Александър. Те отразяват както книжовната дейност на епохата, така и връзката ѝ с предходната традиция.

Словообразувателният анализ следва теоретичните постановки на Милош Докулил (Dokulil 1962; Daneš, Dokulil, Kuchař 1967), които са приложени за първи път у нас от Иван Кочев в студията „Диалектни категории и типове при словообразуването на съществителното име“ (Кочев 1971). Структурно-функционалната теория на Докулил се прилага успешно и към писмените паметници, свързани с различните периоди от историята на българския език (Кочев, Кочева, Мострова 1980; Мострова 2015; Перчеклийски 2008; Перчеклийски 2011).

Деминутивните названия се разглеждат в синхронен план, т.е. в пряка връзка с лексикалната система на българския книжовен език от XIV в. При представянето на отделните наименования се посочва тяхното значение, контекстът, в който са употребени, и съответното място в ръкописа или изданието[5]. Названията са представени в номинатив с правописните особености на съответния ръкопис, т.е. те не се нормализират според правилата на старобългарските речници. Това се отнася и за словообразувателните форманти. Когато във формата им е отразена някаква промяна, се говори за *фонетични* или *графични варианти* на суфиксите, например -ьць > -єць; бѣз- > бєс- и др. Морфологичните окончания не се разграничават по специален начин от състава на формантите. Както е известно, през среднобългарския период фонетичната стойност на слабите ерове вече е била изгубена, а силните ерове са се изяснили (ъ > ѻ или ъ; ь > є). Поради това при представянето на словообразувателния материал не се държи сметка за вида на еровата гласна в състава на наставките (най-често в краесловието).

1. NOMINA DEMINUTIVA ET MELIORATIVA

Словообразувателната категория *Nomina deminutiva et meliorativa* изразява представата за малки предмети и млади същества. Към тях обаче винаги съществува и емоционално отношение (по-често гальовно, но в някои случаи може да бъде и негативно). Поради това словообразувателната категория на умалителните имена се обединява със стилистичната категория за изразяване на субективна оценъчност (Бело 2003: 45; Кръстев 1976: 12–13).

В ранния етап от развитието на българския език умалителните имена са означавали предимно конкретни предмети, „почти не се срещат умалителни думи с абстрактно значение“ (Кръстев 1976: 12) или се откриват много рядко (Наумова 1905: 231). Докато при предметите умалителността показва

[5] Цитираният източник е на първо място след контекста и се отбелязва със съкращение. След това се изброяват и другите паметници, в които се среща наименованието, като се посочва и номерът на страницата в съответния ръкопис.

намаление на размера или вида, при абстрактните понятия умалителността посочва намаление на силата, степента, в която те се възприемат (Димитрова 1959: 263).

Умалително-гальовните имена се образуват по суфиксалния начин. Те са модификационни образувания, защото добавянето на форманта не променя основното значение на мотивиращата дума, а само придава допълнителна експресивност на облика, която може да бъде позитивна или (в редки случаи) негативна (Кочев 1963: 311). Наставките за деминутивните и хипокористичните названия съвпадат. Една от най-характерните особености на умалителните имена е, че с добавянето на форманта към изходната основа често настъпва промяна на граматичния род (Димитрова 1959: 267).

1.1. Умалително-гальовни имена от мъжки род

1.1.1. Словообразувателен тип със суфикс -ьць

Формантът -ьць (*-ьсь) има полисемантичен характер, т.е. с различните си словообразователни значения той може да участва във формирането на названия от различни словообразователни категории (Мострова 2015: 46), например: Nomina actoris (зьдьць, самовластьць), Nomina agentis (борьць, жьрьць, игрьць), Nomina attributiva (старьць, мрьтвьць, сватьць), Имена за носители на субстанциално отношение (братеньць) и др. Когато основата пред суфикса завършва на задноезична съгласна – к, г или х, тя се палатализира и преминава в ч, ж или ш.

Към разглеждания словообразувателен тип се отнасят: **градьць** ‘умалително от градъ; градче, градец’: поусто естъ мѣсто и година оуже мнимъ. ѿпоустн народьї, да шьше вь wкр҃тьнжа градьца коупать брашно на себѣ *ВЕ* 112. Среща се и в *Ман* 135; **гребен(є)ць** ‘малък гребень; гребенче, чесалче’: гвоздъмн прнгвоздитн рящѣ и ноздѣ емоу· и гребенмн строужитн емоу тѣлw· дондеже ѣдат са вънатрънѣѣ емоу· … и гребенцн растаашж са· вндѣв же цр҃ь ѣко не прнкоснжшж са емоу гребенцн· повелѣ юношамъ стрѣлѣтн его и каменїемъ бнтн и *СЖС* 174б; **ковчежецъ** ‘малък ковьчегъ; ковчеже’: дроузн нбо мнѣхж, нмже ковчежецъ нмѣше їоуда. ѣко гл҃ётъ емоу їс҃, коупн же трѣбоуіемь на праздннкь *ЛЕ* 252б. Среща се и в *Пес* 103б; **островецъ** ‘малък островъ; островче’: сън ц҃рь меѳодна велнкаго послави нзгнана въ нѣкъі островецъ, въ врътпѣ затворн его *Ман* 308; **със(є)ць** ‘гальовно от съсъ, гърда’: блажено чрѣво ношьшее тж. и съсца ѣже існ съсалъ *ЛЕ* 173а. Среща се и в *Ман* 132, *СЖС* 214б, *ЛП* 8б, *БС* 29а, *Пес* 25б; **сжчець** ‘деминутивно от сжкъ, сламка; сламчица’: чьто же вндншн сжчець нже вь оцѣ бр҃а твоего. а брьвьна нже е вь оцѣ твоемь не чюешн *ВЕ* 106. Среща се и в *ЛЕ* 22а, *ЛП* 67б; **цвѣтец(ь)** ‘хипокористично от цвѣтъ; цветче’: не могжть постнгнжтн прѣмждростн еж. ѿ цвѣтец бо създѣеть гробъі и погрѣбаеть вь нних своа чада *ЛП* 138б.

1.1.2. Словообразувателен тип с формант -нць

С наставката -нць (*-ісь) се образуват основно деминутивни наименования (Sławski 1974: 97). В разглежданите паметници са регистрирани две съществителни:

корабльць ‘деминутивно от корабль; корабче, лодка’: стоѣаше їс҃с҃ при єзерѣ геннсаретьстѣи. и видѣ два корабльца стоѣаща рыѣбаря же ѿшьшѣе ѿ нея плакахѫ (са) мрѣжа своеѫ *ВЕ* 125. Среща се и в *ЛЕ* 150а, *СЖС* 80б, *БС* 178б; **тумпаньць** ‘умалително от тоумпанъ, барабан’: варшѫ кнѧзи адѣ поѫцїихъ· а҃л҃н варшѫ земля оуѧаще пѣти, и бл҃вити господа· посрѣдѣ, дѣвь, тумпаньць· цр҃кви г҃леть дв҃ъı· ѣко ї юнъı сѫщи вѣроѫ· тумпанца же, ѣко въ тѣхъ брѧцаѫщимь гѫслемь д҃ховнъımь *Пес* 128а.

Обликът корабльць е засвидетелстван още в старобългарския език (Перчеклийски 2011: 115), където суфиксът, с който е образуван, (вероятно) функционира като фонетичен дублет на наставката -ьць (*корабјьць > корабльць). Възможно е при тумпаньць да е налице редукция на неударено е (< ь) в н. Основание за това дава плуралната форма тумпанца, където гласната в суфикса (малък ер в слаба позиция) е отпаднала.

Имената от мъжки род в категорията на деминутивните названия са оформени с наставките -єць (или с нейния графичен вариант -ьць) и -нць. Лексико-семантичните групи, които изразяват тези имена, са разнообразни: предмети (гребеньць, ковчежець), растения (сѫчець, цвѣтець), музикални инструменти (тумпаньць), части от тялото (съсьць) и др. Преобладават формациите, при които с добавянето на наставката се придава умалително значение (градьць, гребеньць, ковчежець, островець, сѫчець, тумпаньць). Като предимно гальовни се определят облиците съсьць и цвѣтець. Неутралните основи, които суфиксът модифицира, са на прости конкретни съществителни имена от мъжки род.

Общо засвидетелстваните деминутиви от мъжки род в изследваните ръкописи от XIV в. са девет, като седем от тях са с наставка -ьць (-єць) и две – със суфикс -нць. Пет от наименованията са регистрирани и в старобългарския език: градьць, ковчежець, сѫчець, цвѣтець и корабльць, където водещият суфикс за образуване на nomina deminutiva е -ьць (Перчеклийски 2011: 114–115). Днес също умалителните от мъжки род се образуват най-често с прибавянето на суфикс *-ец*, например *гласец, градец, дъждец, медец, човечец* (Димитрова 1959: 270–274; Бело 2003: 47–48). Следователно формантът и неговите фонетични варианти се използват за образуване на умалително-гальовни имена през всички периоди от историята на българския книжовен език.

1.2. Умалително-гальовни имена от женски род

1.2.1. Словообразувателен тип с наставка -(ьн)ица

В разглежданите писмени паметници са засвидетелствани:

агнница ‘хипокористично от агнѧ, агне; млада овца’: раѹ҃н са съвѣстн· ѣко агннца раждает са, ѿ нея же пастъıрь въспрниметь овцѫ *СЖС* 212б; **дьш’ѹница** ‘малка дъска; дъсчица’: и испрош’ше дьш’ѹницѫ. напнса г҃лѧ їѡнь е҆ нмѧ емоу *ВЕ* 214. Среща се и в *СЖС* 13а; **кошьннца** ‘малък кошь; кошница’: сьберт҃е избнтькъı акроухъ. да не погъıбнеть ннутоже. сьбрашѫ же и и҃спльннша .в҃і.

кошнниць оукрѣхъ *ВЕ* 89. Среща се и в *ЛЕ* 44б, *СЖС* 110б, *ЛП* 204б; **кроупница** ‘гальовно от кроупа, хлебна троха; трошичка’: и҃ѣ добро ѡ҃тн хлѣба оу҃домъ н повръщн [н] псомъ. она же ре҃ нбо [н] псн ѣдѧ҃ть от кроупїць па҃щнхъ ѡ҃ трапезы гн҃ь своихъ *ВЕ* 124. Среща се и в *ЛЕ* 47б, *ЛП* 76а; **мъшница**[6] ‘умалително от моуха; мушица, комар’: рече н прндѧ҃ песїѧ моухы҃ оудобльзъ гыблѧщаа н гнѧ҃снаа жнвотнаа҃ н мъшницѧ въ въсѧ҃ прѣдѣлы нхь҃ хоудаа н малаа жнвотнаа *Пес* 224а; **рыбница** ‘умалително-гальовно от рыба; рибка, рибица’: колнко хлѣбь нмате. оннже рекошѧ҃ .з҃. н мало рыбнць. н повелѣ народоу вьзлещн на земн н прнемь .з҃. хлѣбь н рїбї *ВЕ* 113. Среща се и в *ЛЕ* 48а; **сквожьнница** ‘малка сквожьня, дупка, отвор; дупчица’: ѩкоже корабль вь пѧ҃унѣ сын, нмѣ҃ н малѧ҃ сквожнницѧ҃, н ѡ҃ малыѧ҃ тоѧ҃, толнко велнчьство корабное потаплѣетъ сѧ *ЛП* 30б.

Словообразувателният тип със суфикс -(ьн)нца е сравнително добре представен сред деминутивните имена от женски род в изследваните писмени паметници. Включва само прости наименования, принадлежащи към тематичните кръгове *Имена на животни* (агннца, мъшница, рыбница) и *Имена на предмети* (кошьннца, дьш’ънца, сквожьннца, кроупница). Преобладават умалителните формации (кошьннца, дьш’ънца, мъшница, сквожьннца). Тук суфиксът модифицира феминални (дъска > дьш’ъ-нца, моуха > мъш-нца, сквожьня > сквожьн-нца) или маскулинни названия (кошь > кош-ьннца). Засвидетелствани са и примери с хипокористично значение (агннца, кроупница, рыбница), при които се видоизменят изходни думи от женски (кроупа > кроуп-нца, рыба > рыб-нца) и среден род (агня > агн-нца).

Словообразувателният тип с наставка -(ьн)нца е основен и в старобългарския език (Перчеклийски 2011: 116). Само три от деминутивните облици с наставка -(ьн)нца в паметниците от XIV в. са засвидетелствани и в класическите старобългарски паметници (дъщница, кроупница, рыбница). Суфиксът е характерен и за съвременния български книжовен език (*мушица*, *рибица*, *водица* и др.).

1.2.2. Словообразувателен тип с формант -ька

Словообразувателният тип с наставката -(ь)ка включва ограничен брой облици. Тук се отнасят названията **колнбка** ‘малка колнба; колибка, къщичка’: авнше гора ермонь. н ц҃ркви с҃тые тронце. н колнбка мала где кр҃тн се г҃ь ѡ҃ їѡанна *БС* 240а и **снротка** ‘гальовно от снрота, сирак; сираче’: епра҃їа же прнемшн дьщерь свою. н дасть на роуцѣ нма. н падшн прѣ҃ ногама нма. сь плачемь н рнданнемь вѣщающн нма. в роуцѣ е҃жїн н ваю прѣдаю сню снроткоу *БС* 194а.

Формациите принадлежат към лексико-семантичните групи *Имена на предмети* (колнбка) и *Имена на лица* (снротка). Като предимно умалителен се възприема обликът колнбка, а снротка изразява по-скоро хипокористично

---

[6] Вокалът ъ в засвидетелстваното название се дължи на различна степен на коренната гласна (БЕР 4: 353).

значение. Мотивиращите основи са на еднокоренни конкретни съществителни от женски род (колнба, снрота).

В старобългарския език формантът също е ограничен. Като деминутивно (при това с известна условност) в този период може да се схване само названието клѣтька. Умалително-хипокористичните наименования със суфикс *-ка* са характерни и за съвременния български книжовен език (*книжка*, *верижка, пръчка* и др.).

1.2.3. Словообразувателен тип с формант -ьца

С този формант е образувано само едно съществително: **клѣт(ь)ца** ‘умалително от клѣть, къща; клетка, къщичка’: сьѕндаѫ потрѣблѣѫ дѣтемь оупо҃внв сѧ, ѧже множнцеѫ клѣтцѫ сътварѣѫть, н wбратнвше сѧ пакы расыпѫть нхь *ЛП* 236б.

Трите суфикса (-ька, -ьца и -нца), с които се образуват деминутиви от женски род в разглежданите паметници от XIV в., имат общ произход и водят началото си от индоевропейската наставка *-ĭka. Формантите -ьца и -нца се разглеждат като палатализирани варианти на -ка, които са присъединени към стари форми, завършващи на *-i (Граматика 1991: 183, 184; Sławski 1974: 95, 101). Според Славски суфикс -ьца е участвал в образуването на деминутивни названия в старобългарския език, но по-късно е изместен от по-продуктивните варианти -ька и -нца (Sławski 1974: 101).

1.3. Умалително-гальовни имена от среден род

1.3.1. Словообразувателен тип с наставка -(ь)це

Към тази група се отнасят две съществителни: **wкнъце** ‘малко окно; прозорче’: братъ нде въ хыжѫ ѡ҃ца арсенна въ скнтъ· н вндѣ wкнъцемъ старца, вьсего wгньна бѣше н братъ достоенъ внднѣнню *П* 178б. Среща се и в *БС* 42а; **ѹѫдьце** (със смесване на носовките) ‘гальовно от ѹѧдо, чедо; чеденце, детенце’: ацне богъ прославнть сѧ w немъ. н бъ҃ прославнть н въ себѣ. н абне прославнтн н. ѹѫдьца. н еще с вамн мало есмъ *ВЕ* 172. Среща се и в *ЛЕ* 252б, *СЖС* 74б.

Регистрираните названия се отнасят към лексико-семантичните групи *Имена на предмети* (wкнъце) и *Имена на лица* (ѹѫдьце). С преобладаващо умалително значение е образуването wкнъце, а ѹѫдьце има по-скоро гальовен характер. Мотивиращите основи са на прости съществителни имена от среден род (окно, ѹѧдо), т.е. при тях прибавянето на модифициращия формант не променя морфологичния род на новообразуваната дума.

В старобългарската епоха са регистрирани умалителните брашьнце и ѹѫдьце (Перчеклийски 2011: 117). С изгубено деминутивно значение са и формациите слъньце и срьдьце. Суфиксът е характерен и за съвременния български книжовен език, като с него се образуват предимно хипокористични названия с основа на съществителни от среден род (*брашънце*, *хорце*, *винце* и др.).

2. НАЗВАНИЯ ЗА МАЛКИ (ИЛИ МЛАДИ) СЪЩЕСТВА И СЪЩНОСТИ

Към категорията *Nomina deminutiva et meliorativa* се отнасят и названията на малки или млади лица и животни. Те не са същински деминутиви, защото често нямат неутрален корелат, но „при тях вече е започнал процесът на лексикализация и образуват единство въз основа на семантични и словообразователни показатели“ (Кочев 1971: 173). Налице са обаче и такива формации, които са ономасиологично мотивирани, а основите им (където са налични) са предимно десубстантивни.

Названията за малки (или млади) същества и същности се образуват чрез суфиксация, като някои от формантите им съвпадат с тези на умалително-гальовните имена.

2.1. Названия за малки или млади същества от мъжки род

2.1.1. Словообразувателен тип с наставка -ьць (-єць)

В рамките на типа са засвидетелствани следните образувания: **агньць** ‘младо агне, агънце’: молнте сѧ оубо гн҃оу жⷭтвѣ. да нзведетъ дѣатела на жⷭтвⷭ своⷭ. ндѣте се азъ посласⷭ васъ, ꙗко агньца посрѣдѣ вл҃ь *ЛЕ* 168а. Среща се и в *Ман* 16, *ЛП* 98б, *Пес* 39б; **жрѣбецъ** ‘младо конче, жребец’: ндѣта въ весь ꙗже і҆е͡ прѣмо вама. н абне вьходаща въ на wбраща жрѣбецъ прнвазанъ… что дѣта ѿрѣшаⷭще жрѣбецъ *ЛЕ* 116б; **телецъ** ‘младо теле’: братъ твон прїнде. н закла ѿц҃ъ твон телецъ оупнтанъын. ꙗко здрава іего прнⷭтъ *ЛЕ* 185б. Среща се и в *П* 110б, *СЖС* 263б, *Пес* 26а; **цѥнецъ** ‘малкото на човек или животно (в случая на леопард)’: нн пард͡о гнѣвает сѧ на цѥнца своⷭ снце· нн же тако днвїаетъ на коуꙋата своа, тнгръ *Ман* 283.

С разширената наставка **-еньць** е оформен обликът **п(ъ)тен(ь)ць** ‘малка птица, пиленце’: коль кратъı в҆схо҆т҆ѣ сьбратн ꙋⷭда твоѣ ꙗкоже сьбнраетъ кокошь п҆тен҆ца своꙗ под крнлѣ н не вьсхотѣсте *ВЕ* 191. Среща се и в *ЛЕ* 143а, *Пес* 304б.

Типът с наставка -ьць е изграден от малко на брой названия от лексико-семантичната група *Имена на (млади) животни* (агньць, жрѣбець, телецъ, цѥнецъ, пътеньць). Основите са на прости конкретни съществителни имена от среден род, означаващи малки същества (агнⷭ, жрѣбⷭ, телⷭ, цѥнⷭ).

Някои от формациите са засвидетелствани и в старобългарския период – агньць, жрѣбець, телецъ (Перчеклийски 2011: 119). Обликът *жребец* се е запазил и в съвременния български книжовен език, а формите *телец* и *агнец* днес имат статута на архаизми, които участват в състава на библейски фразеологизми (*агнец Божий*, *Златният телец*).

2.1.2. Словообразувателен тип със суфикс -нць

С помощта на тази наставка в старобългарския език се образуват съществителни имена от мъжки род за означаване на млади същества (Граматика 1991: 190). Обикновено се свързва с мотивиращи основи на съществителни от трите граматични рода.

Словообразувателният тип е изграден от следните примери: **гръланѵнцьь** ‘малкото на гургулицата, гургуличе’: сто гн наречет сѧ. и датн жрътвѫ по реченомоу вь законѣ монсеѡвѣ два гръланѵнца или два птенца голѫбина *ЛЕ* 143а; **дѣтнцьь** ‘малко дете, детенце’: два сѫщнн ѵрънорнзнца, знаема и любезна бѣше мтр дѣтнца *СЖС* 4а. Среща се и в *ЛП* 8б; **козьлнцьь** ‘малък козел, козле’: се колнко лѣ работаѫ тебѣ и нниколнже запобѣдьї твоѫ [не] прѣстѫпнхъ и мнѣ нниколнже не далъ есн нн козьлнца да сь дроугьї монмн вьзвелнль сѧ бъıхь *ВЕ* 146. Среща се и в *ЛЕ* 74б, *ЛП* 224б; **отроѵнцьь** ‘отроче, бебе’: гла емоу еднь ѡ ѵнкъ его, андреа бра снмона петра. е отроѵнць зе еднь нже нма е хлѣбъ ачьнь н .в. рнбѣ *ВЕ* 89. Среща се и в *ЛЕ* 34а, *СЖС* 99б; **птнцьь** ‘малка, млада птица; птиче, врабче’: ѡ сего простокрнлнн птнце· аеропарнїн· нмѣахѫ свободно перо на лѣтанне бръзаа *Ман* 9. Среща се и в *П* 112а.

Някои от зафиксираните облици са оформени с разширената наставка **-нѵнцьь**: **рабнѵнцьь** ‘умалително от рабъ, слуга; слугинче’: ефроснн же нде в мѳонастнрь. и рѣ вратарѳ повѣжь нгоуменоу ако рабнѵнцьь ѥ ѡ цра прншьль и хощеть бесѣдоватн кь тебѣ *БС* 120а; **орлѵнцьь** ‘малкото на орела, орле’: и пнцеѧ кръмлѣше аггльскоѫ· ако орелъ прнкрываше орлѵнцы бесперыѧ *Ман* 62; **сестрнѵнцьь** ‘малък сестричник; роднина по сестринска линия’: гаї оуже кесароу снце погъıбшоу· сестрнѵнцьь прнсъıненнкъ тоговъ *Ман* 145. Среща се и в *СЖС* 225а.

Налице е и един пример с разширение **-евнѵнцьь**: **пастъıревнѵнцьь** ‘малък пастир, пастирче’: възвратншѫ сѧ ѡ троѧ· и дондошѫ прѣдъ парнжа, пастъıревнѵнца· и рекошѫ емоу *Ман* 88.

Суфикс -нцьь е основният сред имената от мъжки род, с който се образуват названия на малките на животни и хора в среднобългарския книжовен език (по-конкретно – XIV в.). Някои от облиците са наследени от старобългарския език: козьлнцьь, отроѵнцьь, гръланѵнцьь, птнцьь, дѣтнцьь (Перчеклийски 2011: 118). В среднобългарските паметници са регистрирани и облици, които са оформени с разширените суфикси -нѵнцьь (рабнѵнцьь, орлѵнцьь, сестрнѵнцьь) и -евнѵнцьь (пастъıревнѵнцьь). В класическите старобългарски паметници от X–XI в. липсват наименованията рабнѵнцьь, орлѵнцьь, сестрнѵнцьь, пастъıревнѵнцьь. Изследваната наставка модифицира основи на субстантиви от мъжки (козьлъ, отрокъ), женски (гръланца, пътнца) и среден род (*дѣта). Днес суфиксът е изчезнал както в народните говори, така и в книжовния български език[7].

---

[7] Най-вероятно наставката е загубила своите функции и значение в среднобългарския народен език, като е отстъпила място на новопоявилия се деминутивен суфикс *-че*. В писмения език на народна основа, отразен в дамаскините от XVII в., липсват умалителни с формант *-ищь*, но пък е засвидетелстван единичен облик с наставка *-че* (*зъмче* ‘малка змия’) (вж. Перчеклийски 2008: 166).

2.2. Названия на млади същества от среден род

2.2.1. Словообразувателен тип със суфикс -ѧ

С форманта -ѧ най-често се означават имена на малки и млади животни и хора, без да се конкретизира пол и възраст (Цейтлин 1986: 130), но той може да се свързва и с основи на имена с друга семантика (Тотоманова 1997: 73).

Към този словообразувателен тип се отнасят образуванията: **агнѧ** ‘малкото на овцата; агне’: раꙁоумѣхомъ реѵе радостъ, и вндѣхомъ како ѿ хлѣма възнесенїа нашего въсходнтъ и радостнѫ ꙗко агнѧта въскакахѫ *Пес* 246а; **вноүүѧ** ‘умалително от вноукъ; внуче’: обѣщѧ же сѧ нмъ лѫкавъı и ꙁлодѣа, ꙁлодѣемъ· ехндннъ сн̄ъ, аспндннѣмъ вноүүѧ томъ *Ман* 269; **жрѣбѧ** ‘малко конче или магаренце, жребче’: ндѣта вь весъ еже естъ прѣмо вама. и абне wбрѧщета wслѧ прнвѧꙁано. и жрѣбѫ сь ннмь. прнведѣта мн *ВЕ* 158. Среща се и в *ЛЕ* 4а, *П* 172б, *СЖС* 227а; **козлѧ** ‘козле, козленце’: и мнѣ ннколнже далъ есн коꙁлате. да съ дроүгъı монмн вьꙁвеселнль сѧ бъıхъ *ЛЕ* 186а. Среща се и в *Пес* 94а; **овүѧ** ‘овчица, овца’: кто ѥстъ ѿ васъ ѵ̄лкъ, нже нмать овүа ѥдннo, и аще вьпадет сѧ вь сѫботѫ въ ꙗмѫ не нмет ли ѥго и въздвнгнетъ *ЛЕ* 36а. Среща се и в *Ман* 380; *ЛП* 204б; *Пес* 81а; **wслѧ** ‘малкото на магарето, магаренце, осле’: ндѣта вь весъ еже естъ прѣмо вама. и абне wбрѧщета wслѧ прнвѧꙁано *ВЕ* 158. Среща се и в *ЛЕ* 4а, *Ман* 26, *СЖС* 154б, *БС* 135а; **отроүѧ** ‘дете, отроче’: жена егда раждѣ̑ть пеүалъ нмᵀ ꙗко прндеть годнна егда [же] роднть отроүа ктомꙋ не помѣнетъ пеүаль и радъ бѫдетъ ꙗко родн сѧ үлѣ̑кь вь мнръ сьї *ВЕ* 100. Среща се и в *ЛЕ* 9б, *Ман* 9, *П* 171б, *СЖС* 14б, *ЛП* 8б, *БС* 33а; **телѧ** ‘малкото на кравата, теле’: тогда възложѫтъ на wлтарь твон тельцѧ÷ кръщеннемъ порожденъıѧ· ꙗко млада телѧта прнносѧще, на трапезѫ таннѫѧ *Пес* 98б.

Словообразувателният тип с формант -ѧ е добре изразен в количествено отношение и включва формации от лексико-семантичната група *Имена на животни* (агнѧ, жрѣбѧ, козлѧ, овүа,ослѧ, телѧ) и *Имена на лица* (вноүүѧ, отроүа). Някои от наименованията са синхронно мотивирани (вноүүѧ, козлѧ, овүа, слѧ, отроүа), но се срещат и облици с немотивирани от синхронно гледище словообразувателни основи – агнѧ, жрѣбѧ, телѧ. Модифицират се маскулинни (вноукъ, козълъ, осьлъ, отрокъ) и феминални (овьца) неутрални корелати.

Суфикс -ѧ е характерен както за старобългарския, така и за средновековния период от развитието на книжовния български език и показва сравнително висока производителност. По-голямата част от примерите в разглежданите паметници са наследени от старобългарския език – агнѧ, жрѣбѧ, козлѧ, овүа, слѧ, отроүа. В съвременния български книжовен език наставката функционира чрез своя фонетичен наследник *-е* (*пиле*, *орле*, *козле*, *агне*, *отроче*, *теле* и др.)

3. ИЗВОДИ

Категорията *Nomina deminutiva et meliorativa*, обединена с имената за малки и млади същества и същности, е сравнително богато представена откъм езиков материал в изследваните текстове от XIV в. Засвидетелстваните формации се разпределят в широк кръг лексико-семантични групи: животни (агнница, рыбница и др.), предмети (гребеньць, ковчежець и др.), лица (снѣотка), музикални инструменти (тумпанница), растения (сѫчець, цвѣтець), части от тялото (съсьць).

По-голямата част от формациите са от женски род. В количествено отношение тук най-добре изразен е словообразувателният тип с формант -(н)ница. Типът с формант -ка е представен от ограничен брой облици, а единично название е засвидетелствано с наставка -ьца. Умалително-гальовните имена от мъжки род са образувани със суфиксите -ьць(-ець) и -нць. Сред имената от среден род слабо продуктивен словообразувателен тип изграждат названията със суфикс -ьце.

Подкатегорията *Имена на малки (и млади) същества и същности* е представена от словообразувателните типове с наставки -ьць, -нць (м.р.) и -а (ср.р.). Сред тях повече названия включват типовете с форманти -нць (-нчнць и -евнчнць) и -а, а с наставката -ьць са образувани ограничен брой наименования, означаващи млади животни.

От морфологично гледище мотивиращите основи на имената от категорията на умалителните и хипокористичните названия могат да бъдат и от трите рода. При модификацията някои от формациите променят граматичния си род (п'тен'ць, кошница, гълнчнць и др.), но в повечето случаи запазват този на неутралната мотивираща дума.

Сред засвидетелстваните примери се откриват словообразувателни синоними – това са имена с единно лексикално значение, образувани от една и съща изходна основа, но с различни форманти (Тетовска-Троева 1983): отроучнць и отроуа; агна и агньць; козла и козлнць. Те се намират в конкурентна употреба и функционират равноправно в системата на книжовния език.

Някои от названията представляват словообразувателни хибриди. Те са съставени от чуждоезикова основа и домашен формант. Такива са например облиците кофабльнць и колнбка (Сотирова-Милчева 2016: 100).

Съпоставката между различните периоди в историята на българския език на словообразувателно равнище показва следните резултати:

1) Повечето от словообразувателните форманти, с които се образуват умалителни и хипокористични имена в паметниците от XIV в., са наследени от старобългарската епоха (-ьць, -нць, -нца, -ьце, -нць и -а).

2) Общи за цялата история на българския книжовен език са следните наставки: а) м.р.: -ьць (старобълг.) / -єць (среднобълг.) / *-ец* (новобълг.); б) ж.р.: -нцѧ/-нцѧ/-*ица*; в) ср.р.: -ьцѥ/-(ь)цѥ/-*це*, -ѧ/-ѧ/-*е*[8].

3) *В изследваните паметници от среднобългарския период са засвидетелствани единични деминутиви със суфиксите* -кѧ (колнѣкѧ, снѹткѧ) и -ьцѧ (клѣт(ь)цѧ). Колнѣкѧ не се открива в основните използвани лексикографски справочници, останалите две образувания снѹткѧ, клѣт(ь)цѧ имат ограничена употреба и се отнасят към редките думи. Формантът *-ка* е възприет и в съвременния български книжовен език.

4) Характерни за словообразуването на умалително-хипокористични имена само в новобългарския книжовен език са наставките *-ле* и *-че*, които са разширения на суфикс *-е*. Първата се среща при едносрични основи, а втората е произлязла от съчетаването на форманта *-е* с основи, завършващи на съгласната *ч* при умалителни форми като *човече, камъче, прозорче* (Димитрова 1959: 276). Нови са и някои разширени варианти на суфиксите *-ка* (*-ичка*), *-ица* (*-чица*) и *-це* (*-ице, -енце*) (Димитрова 1959: 267; Бело 2003; Кочев 1963; Кочев 1971).

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ И ТЕХНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

ВЕ Врачанско изборно евангелие. Края на XIII или първата половина на XIV в. НБКМ № 19. Използвано е по: Цонев 1914.

ЛЕ Лондонско (Иван-Александрово) четириевангелие. 1355–1356 г. British Library Add. Ms. 39627. Използвано е по: Попова, Миклас 2017.

Ман Манасиева хроника. 1340 г. Ватиканска библиотека, Vat. Slav. 2. Използвана е по: Дуйчев 1963.

П Скитски патерик. XIV в. НБКМ № 673. Използван е по дигитални копия.

ЛП Лесновски паренесис. 1353 г. НБКМ № 151. Използван е по дигитални копия.

СЖС Сборник от жития и слова. Втора половина на XIV в. НБКМ № 307. Използван е по дигитални копия.

БС Бдински сборник. 1360 г. Университетска библиотека в Гент, MS 408. Използван е по дигитални копия.

Пес Иван-Александров псалтир (Песнивец на Иван-Александър). 1337 г. Научен архив на БАН № 2. Използван е по дигитални копия[9].

---

[8] Фонетичен рефлекс на ѧ.

[9] Изказвам благодарност на д-р А. Бобев и д-р Л. Ненова, които ми предоставиха дигиталните копия на този ръкопис.

ЛИТЕРАТУРА

Алберти, Гардзанити 2017 А л б е р т и, А., М. Г а р д з а н и т и. *Четириевангелието на Иван Александър в текстологичната традиция на славянските евангелия*. – В: Попова, Т., Х. Миклас. Четириевангелие на цар Иван Александър. Издание и изследване. Виена, 2017, с. 700–742 [Alberti, A., M. Gardzaniti. Chetirievangelieto na Ivan Aleksandar v tekstologichnata traditsia na slavyanskite evangelia. – V: Popova, T., H. Miklas. Chetirievangelie na tsar Ivan Aleksandar. Izdanie i izsledvane. Viena, 2017, s. 700–742].

Бело 2003 Б е л о, Р. *Деминутивността в балканските езици (Съществително име)*. Автореферат на кандидатска дисертация. Благоевград, 2003 [Belo, R. Deminutivnostta v balkanskite ezitsi (Sashtestvitelno ime). Avtoreferat na kandidatska disertatsia. Blagoevgrad, 2003].

БЕР 4 Г е о р г и е в, Вл.И., Ив. Д у р и д а н о в (научни ред.). *Български етимологичен речник.* Т. 4. Минго – падам. София, 1995 [Georgiev, Vl. I., Iv. Duridanov (nauchni red.). Balgarski etimologichen rechnik. T. 4. Mingo – padam. Sofia, 1995].

БЕР 7 Т о д о р о в, Т.Ат. (отг. ред.). *Български етимологичен речник.* Т. 7. Слово – терясвам. София, 2010 [Todorov, T.At. (otg. red.). Balgarski etimologichen rechnik. T. 7. Slovo – teryasvam. Sofia, 2010].

Гагова 2008 Г а г о в а, Н. *Държавна и културна политика. Цар Иван Александър като покровител на книжнината*. – В: История на българската средновековна литература. София, 2008, с. 505–510 [Gagova, N. Darzhavna i kulturna politika. Tsar Ivan Aleksandar kato pokrovitel na knizhninata. – V: Istoria na balgarskata srednovekovna literatura. Sofia, 2008, s. 505–510].

Граматика 1991 *Граматика на старобългарския език*. София, 1991 [Gramatika na starobalgarskia ezik. Sofia, 1991].

Димитрова 1959 Д и м и т р о в а, М. *Умалителните имена в книжовния български език*. – Известия на института за български език, 6 (1959), с. 263–319 [Dimitrova, M. Umalitelnite imena v knizhovnia balgarski ezik. – Izvestia na instituta za balgarski ezik, 6 (1959), s. 263–319].

Домусчиева 1993 Д о м у с ч и е в а, Л. *Сложни съществителни имена в българските народни говори (Словообразуване)*. Кандидатска дисертация. София, 1993 [Domuschieva, L. Slozhni sashtestvitelni imena v balgarskite narodni govori (Slovoobrazuvane). Kandidatska disertatsia. Sofia, 1993].

Дуйчев 1963 Д у й ч е в, Ив. *Летописта на Константин Манаси*. София, 1963 [Dujčev, Iv. Letopista na Konstantin Manasi. Sofia, 1963].

Иванова-Мирчева 1987 И в а н о в а - М и р ч е в а, Д. Въпроси на българския книжовен език до Възраждането. София, 1987 [Ivanova-Mircheva, D. Vaprosi na balgarskia knizhoven ezik do Vazrazhdaneto. Sofia, 1987].

Йовчева, Милтенова 2008 Й о в ч е в а, М., А. М и л т е н о в а. *Консервативни макрожанрови състави*. – В: История на българската средновековна литература. София, 2008, с. 566–568 [Yovcheva, M., A. Miltenova. Konservativni makrozhanrovi sastavi. – V: Istoria na balgarskata srednovekovna literatura. Sofia, 2008, s. 566–568].

Ковачева 1980 К о в а ч е в а, П. *Съществителните със суфикси -остъ и -ота в произведенията на Евтимий Търновски и Григорий Цамблак*. – В: Търновска книжовна школа. Т. 2. Ученици и последователи на Евтимий Търновски. София, 1980, с. 273–385 [Kovacheva, P. Sashtestvitelnite sas sufiksi -ostъ i -ota v proizvedeniyata na Evtimiy Tarnovski i Grigoriy Tsamblak. – V: Tarnovska knizhovna shkola. T. 2. Uchenitsi i posledovateli na Evtimiy Tarnovski. Sofia, 1980, s. 273–385].

Кочев 1963 К о ч е в, Ив. *Особености при словообразуването на съществителни имена с емоционална оцветеност в подбалканския говор*. – В: Славистичен сборник (По случай V Международен конгрес на славистите в София). София, 1963, с. 311–318 [Kochev, Iv. Osobenosti pri slovoobrazuvaneto na sashtestvitelni imena s emotsionalna otsvetenost v podbalkanskia govor. – V: Slavistichen sbornik (Po sluchay V Mezhdunaroden kongres na slavistite v Sofia). Sofia, 1963, s. 311–318].

Кочев 1971 К о ч е в, Ив. *Диалектни категории и типове при словообразуването на съществителното име (съпоставително изследване върху материал от три български говора)*. – Известия на Института за български език, 20 (1971), с. 107–185 [Kochev, Iv. Dialektni kategorii i tipove pri slovoobrazuvaneto na sashtestvitelnoto ime (sapostavitelno izsledvane varhu material ot tri balgarski govora). – Izvestia na Instituta za balgarski ezik, 20 (1971), s. 107–185].

Кочев, Кочева, Мострова 1980 К о ч е в, Ив., Ем. К о ч е в а, Т. М о с т р о в а. *Словообразуване на съществителното име в Супрасълския сборник*. – В: Проучвания върху Супрасълския сборник. София, 1980, с. 131–136 [Kochev, Iv., Em. Kocheva, T. Mostrova. Slovoobrazuvane na sashtestvitelnoto ime v Suprasalskia sbornik. – V: Prouchvania varhu Suprasalskia sbornik. Sofia, 1980, s. 131–136].

Кръстев 1976 К р ъ с т е в, Б. *Умалителността в българския език*. София, 1976 [Krastev, B. Umalitelnostta v balgarskia ezik. Sofia, 1976].

Мирчев 1978 М и р ч е в, К. *Историческа граматика на българския език*. 3. изд. София, 1978 [Mirchev, K. Istoricheska gramatika na balgarskia ezik. 3. izd. Sofia, 1978].

Мострова 2015 М о с т р о в а, Т. *Словообразувателни тенденции в развитието на българския книжовен език през Средновековието (Кирило-Методиевите традиции в паметници от XIV в.)* (= Кирило-Методиевски студии. Кн. 24). София, 2015 [Mostrova, T. Slovoobrazuvatelni tendentsii v razvitieto na balgarskia knizhoven ezik prez Srednovekovieto (Kirilo-Metodievite traditsii v pametnitsi ot XIV v.) (= Kirilo-Metodievski studii. Kn. 24). Sofia, 2015].

Накова 2016 Н а к о в а, М. *Имена за вършители на действие (Nomina actoris) във Врачанското евангелие от XIII или XIV век*. – Проглас, 25 (2016), № 2, с. 247–257 [Nakova, M. Imena za varshiteli na deystvie (Nomina actoris) vav Vrachanskoto evangelie ot XIII ili XIV vek. – Proglas, 25 (2016), № 2, s. 247–257].

Накова 2017 Н а к о в а, М. *Префиксни образувания в среднобългарски паметници от XIV век*. – В: Културен трансфер и българска идентичност (Сборник с доклади от Третата международна интердисциплинарна конференция за студенти и докторанти, Български културен институт „Дом Витгенщайн“, Виена). София, 2017, с. 9–18 [Nakova, M. Prefiksni obrazuvania v srednobalgarski pametnitsi ot XIV vek. – V: Kulturen transfer i balgarska identichnost (Sbornik s dokladi ot Tretata mezhdunarodna interdistsiplinarna konferentsia za studenti i doktoranti, Balgarski kulturen institut „Dom Vitgenshtayn“, Viena). Sofia, 2017, s. 9–18].

Наумова 1905 Н а у м о в а, В. *Употребата на умалителните и увеличителните имена в българския език*. – Известия на Семинара по славянска филология, 1 (1905), с. 231–250 [Naumova, V. Upotrebata na umalitelnite i uvelichitelnite imena v balgarskia ezik. – Izvestia na Seminara po slavyanska filologia, 1 (1905), s. 231–250].

Перчеклийски 2008 П е р ч е к л и й с к и, Л. *Словообразувателни категории и типове при съществителните имена в Троянския дамаскин от XVII в*. Благоевград, 2008 [Perchekliyski, L. Slovoobrazuvatelni kategorii i tipove pri sashtestvitelnite imena v Troyanskia damaskin ot XVII v. Blagoevgrad, 2008].

Перчеклийски 2011 — П е р ч е к л и й с к и, Л. *Умалителни и хипокористични имена. Названия за малки и млади същества и същности (с оглед на словообразуването в старобългарския език)*. – В: Сборник с доклади от заключителната конференция по проект „Компютърни и интерактивни средства за исторически езиковедски изследвания“. София, 2011, с. 113–123 [Perchekliyski, L. Umalitelni i hipokoristichni imena. Nazvania za malki i mladi sashtestva i sashtnosti (s ogled na slovoobrazuvaneto v starobalgarskia ezik). – V: Sbornik s dokladi ot zaklyuchitelnata konferentsia po proekt „Kompyutarni i interaktivni sredstva za istoricheski ezikovedski izsledvania“. Sofia, 2011, s. 113–123].

Перчеклийски, Накова 2016 — П е р ч е к л и й с к и, Л., М. Н а к о в а. *Народностните и жителските имена в Иван-Александровото евангелие от XIV век*. – В: Светът е слово, словото е свят: Сборник, посветен на 25-годишнината от създаването на Филологическия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“. Благоевград, 2016, с. 109–114 [Perchekliyski, L., M. Nakova. Narodnostnite i zhitelskite imena v Ivan-Aleksandrovoto evangelie ot XIV vek. – V: Svetat e slovo, slovoto e svyat: Sbornik, posveten na 25-godishninata ot sazdavaneto na Filologicheskia fakultet na YuZU „Neofit Rilski“. Blagoevgrad, 2016, s. 109–114].

Петков 2006 — П е т к о в, П. *Лексикални и словообразувателни варианти в текста на Скитския патерик*. – В: Преславска книжовна школа. Т. 9. София, 2006, с. 120–134 [Petkov, P. Leksikalni i slovoobrazuvatelni varianti v teksta na Skitskia paterik. – V: Preslavska knizhovna shkola. T. 9. Sofia, 2006, s. 120–134].

Попова, Миклас 2017 — П о п о в а, Т., Х. М и к л а с. *Четириевангелие на цар Иван Александър. Издание и изследване*. Виена, 2017 [Popova, T., H. Miklas. Chetirievangelie na tsar Ivan Aleksandar. Izdanie i izsledvane. Viena, 2017].

Славова 2003 — С л а в о в а, Т. *Лесновски паренесис*. – В: Старобългарска литература. Енциклопедичен речник. София, 2003, с. 277 [Slavova. T. Lesnovski parenesis. – V: Starobalgarska literatura. Entsiklopedichen rechnik. Sofia, 2003, s. 277].

Сотирова-Милчева 2016 — С о т и р о в а - М и л ч е в а, Н. *Българо-гръцки лексикални хибриди (съществителни имена)*. Дисертационен труд. Благоевград, 2016 [Sotirova-Milcheva, N. Balgaro-gratski leksikalni hibridi (sashtestvitelni imena). Disertatsionen trud. Blagoevgrad, 2016].

Спасова 1999 — С п а с о в а, М. *Сложни думи в съчиненията на Григорий Цамблак*. Велико Търново, 1999 [Spasova, M. Slozhni dumi v sachineniyata na Grigoriy Tsamblak. Veliko Tarnovo, 1999].

Тетовска-Троева 1983 Т е т о в с к а - Т р о е в а, М. *Конкуренция на суфиксите*. – Български език, 33 (1983), № 2, с. 149–153 [Tetovska-Troeva, M. Konkurentsia na sufiksite. – Balgarski ezik, 33 (1983), № 2, s. 149–153].

Тотоманова 1997 Т о т о м а н о в а, А.-М. *Проблеми на имената с nt-основи в старобългарски език*. – Palaeobulgarica, 21 (1997), № 3, с. 70–76 [Totomanova, A.-M. Problemi na imenata s nt-osnovi v starobalgarski ezik. – Palaeobulgarica, 21 (1997), № 3, s. 70–76].

Харалампиев 2001 Х а р а л а м п и е в, Ив. *Историческа граматика на българския език*. В. Търново, 2001 [Haralampiev, Iv. Istoricheska gramatika na balgarskia ezik. V. Tarnovo, 2001].

Цейтлин 1986 Ц е й т л и н, Р.М. *Лексика древнеболгарских рукописей*. София, 1986 [Tseytlin, R.M. Leksika drevnebolgarskih rukopisey. Sofia, 1986].

Цонев 1914 Ц о н е в, Б. *Врачанско евангелие* (= Български старини. Кн. 4). София, 1914 [Tsonev, B. Vrachansko evangelie (= Balgarski starini. Kn. 4). Sofia, 1914].

Цонев 1984 Ц о н е в, Б. *История на българския език*. Т. 1. 3. изд. София, 1984 [Tsonev, B. Istoria na balgarskia ezik. T. 1. 3. izd. Sofia, 1984].

Чолова 2007 Ч о л о в а, Цв. *Към въпроса за библейските преводи в България*. – Годишник на Департамент „История“, НБУ, 2 (2007), с. 112–139 [Cholova, Tsv. Kam vaprosa za bibleyskite prevodi v Bulgaria. – Godishnik na Departament „Istoria“, NBU, 2 (2007), s. 112–139].

Daneš, Dokulil, Kuchař 1967 D a n e š, F., M. D o k u l i l, J. K u c h a ř. *Tvoření slov v češtině*. T. 2. Praha, 1967.

Dokulil 1962 D o k u l i l, M. *Tvoření slov v češtině*. T. 1. Praha, 1962.

Sławski 1974 S ł a w s k i, Fr. *Zarys słowótworstwa prasłowiańskiego*. – In: Słownik prasłowiański. T. 1. A–B. Wrocław–Warszawa–Kraków, 1974, p. 43–141.

THE WORD-FORMATIONAL CATEGORY *NOMINA DEMINUTIVA ET MELIORATIVA* IN BULGARIAN MANUSCRIPTS OF THE 14TH CENTURY

(Summary)

The main objective of this work is to present the formation of diminutive names, combined with the names of small creatures, from eight Middle Bulgarian monuments of the 14th century. The material is presented in word formation types. Methodologically the

analysis is based on the theoretical postulates of the Czech linguist M. Dokulil (Dokulil 1962) for the analysis of word formation, introduced for the first time in Bulgaria by Iv. Kochev. The formations are analyzed and classified according to suffixes in order to show the richness formants in the Middle Bulgarian period of the development of the Bulgarian language.

Keywords: word formation; Middle Bulgarian period; diminutive names; word formation types.

Milena Nakova,
South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad